

فصلنامه گروه فرهنگ دریایی- ایرج گلشنی - از ۱۴۰۱ تا کنون، روزنامه اقتصاد سرآمد به‌طور مستمر و پیوسته پیگیر مقوله فرهنگ‌سازی و ترویج فرهنگ دریایی کشور بوده و هست و اولین پرچم فرهنگ‌سازی را برافراشت اما تاکنون اتفاق خاصی در این باره شاهد نبوده و نیستیم. اهمیت ترویج فرهنگ عمومی دریایی برای توسعه دریایی ایران از هر چیزی مهم‌تر است؛ اما متأسفانه نه متولی خاصی دارد و نه برنامه مشخصی. ما از هر فرصتی برای طرح بحث فرهنگی استفاده کردیم و علاوه بر نقد‌ها و تحلیل‌های متعدد، طرح‌های فرهنگی متعددی به ارکان دریایی تقدیم داشتیم که در نهایت، نتیجه‌ای درخور برای ترویج سراسری و گسترده فرهنگ دریایی حاصل نشد.

در پایان سال ۱۴۰۳ بار دیگر به این مهم تاکید می‌کنیم و چند نکته در این باره از باب یادآوری به مسئولان ذی‌ربط مطرح می‌کنیم:

اهمیت فرهنگ‌سازی

برای توسعه – هر چه که باشد- یک زیرساخت محکم و مطمئن لازم است. مهم‌ترین زیرساخت هر توسعه، فرهنگ آن است. بدون فرهنگ، توسعه بی‌معناست. اصلاً اتفاق نمی‌افتد و اگر اتفاق بیفتد، یک رشد ناهنجار خواهد بود نه یک توسعه متوازن. به تجربه اخیر عربستان بنگرید. بعد از صرف چند سال زمان و میلیاردها دلار هزینه، شهر دریایی ساخت اما اکنون بی‌رونق و بی‌فروغ مانده و همه نظاره‌گر فرسودگی آن هستند. قبل از ساخت بنا، به فکر ساخت و ساز فرهنگ استفاده از آن نبودند. تصور می‌کردند که همین که بسازند همه چیز درست می‌شود و همه لوازم کنار هم قرار می‌گیرند. فیزیک را ساختند اما روح را نه و این سازه قبل از تولد، با مرگ همراه شد. در منابع مدیریتی به وفور از این تجربه‌ها در مطالعات تطبیقی داریم که به عنوان نمونه‌های عبرت‌آموز می‌تواند مورد توجه قرار بگیرند. از این گذشته، بزرگان ما، ازجمله مقام معظم رهبری در کرات و به تکرار به مقوله فرهنگ توجه داده‌اند. به‌طور کلی هر کدام از ما به این مهم اقرار داریم؛ اما متأسفانه در حوزه دریایی کشور کمترین توجهی به آن نیست و حتا اقدامات معارض فرهنگ هم صورت می‌گیرد.

نبودمتولی

دلیل بزرگی برای عدم فرهنگ‌سازی دریایی برای ایرانیان وجود دارد و آن نبود یک متولی مشخص برای فرهنگ‌سازی در سطح ملی است. نگرش ایرانیان خشکی‌زده است و گرایش به خشکی باعث شده که سواحل خالی داشته باشیم

و در مقابل، انبوه جمعیت در کویر و سرزمین‌های خشک جامعه را آزار دهد. برنامه تقویت جمعیت در سواحل بدون فرهنگ‌سازی غیرممکن است. ایجاد مهاجرت معکوس از شهرهای پردود و دم و خشک به سواحل زیبا بدون فرهنگ‌سازی امکان ندارد. تحقق توسعه دریایی بدون یک برنامه منسجم و سراسری فرهنگی، جز شعار یا فقط ساخت سازه‌های فیزیکی چیز دیگری نخواهد بود. در این میان، فرهنگ‌سازی دریایی ایران هیچ متولی معینی ندارد و کسی این مهم را به گردن نمی‌گیرد. این نقص بزرگی است. اگر فرهنگ دریایی ایران متولی مشخصی داشت، مقوله فرهنگ در سیاست‌های ابلاغی به روشنی جای می‌گرفت و لازم نبود که فہوای کلام را از سایر بندها استخراج کنیم.

انجمن‌های دریایی ایران

در این بی‌کسی فرهنگ دریایی در ایران، باید قدردان انجمن کشتیرانی و صنایع وابسته، انجمن مهندسی ایرانیان و انجمن دریانوردان ایران باشسیم که تا حد وسیع خود با برنامه‌های پیشنهادی روزنامه اقتصادسرآمد همراهی کردند و با برگزاری یک سلسله نشست، تلاش کردند که شمع محفل فرهنگ دریایی ایران را روشن نگه دارند که آن هم با عدم همکاری سازمان بنادر و دریانوردی به سر دی گریاید.

طرح فرهنگی در سازمان بنادر و دریانوردی

در دو سال اخیر، تلاش زیادی داشتیم تا یک طرح فرهنگی منسجم و کلان برای فرهنگ دریایی ایران به تصویب و همراهی سازمان بنادر و دریانوردی به عنوان یک سازمان گسترده و موثر برسانیم که تا کنون جز پیگیری و انتظار کاری از پیش نبردیم. در دوره گذشته روابط عمومی سازمان به‌طور کلی بحث فرهنگی تعطیل بود و هیچ انگیزه یا تمایلی به طرح این مباحث نبود. تلاش ما از طریق گروه راهبردی سازمان بنادر و دریانوردی هم با این جواب خاتمه پیدا کرد: فرهنگ دریایی

ضعف فرهنگ عمومی دریایی ایران؛ «روزنامه دریایی سرآمد» تحلیل می‌کند؛

طرح جامع فرهنگ دریایی در سازمان بنادر و دریانوردی!

در سطح ملی با طور مستمر، پیوسته و موثر جبران نخواهد شد. هر چه دیرکرد بیشتر شود، امکان جبران و موفقیت کمتر می‌شود و روزی می‌رسد که سازه‌های فیزیکی به خوبی ایجاد شده است ولی گرایش مردم به آن همچنان در حد صفر خواهد بود تا به مرور زمان سازه‌ها هم فرسوده شوند و دوباره از هر نظر به سمت صفر میل کنیم.

سوال از رییس جمهور

در پایان این نوشتار گذرا، سوالی از رییس جمهور می‌پرسیم به عنوان کسی که در سخنرانی‌ها و فعالیت‌هایش، روی توسعه دریایا به بسیار مانور کرده است. می‌پرسم آیا فرهنگ‌سازی مهم است؟ آیا به ترویج و توسعه فرهنگ عمومی دریایی ایرانیان نیاز داریم؟ اگر نه که هیچ و اگر بله، بفرمایید متولی توسعه فرهنگ دریایی کشور ایران کیست؟ چه برنامه‌ای دارد و ما چگونه می‌توانیم به اجرای برنامه‌های متولی فرهنگ دریایی ایران کمک کنیم؟

به نظر شما پاسخ رییس جمهور به این پرسش‌ها چه خواهد بود؟ نظر خود شما چیست؟

روزنامه دریایی سرآمدمنتشر کرد

چشم‌انداز پیشرفت و آبادانی در مَکُران

پرسش‌های بنیادین بخش خصوصی برای توسعه منطقه مَکُران چیست؟

پیشرفت و آبادانی مَکُران به چه معناست و چه الزاماتی دارد؟ ۶-حکمرانی و سیاست‌گذاری پیشرفت و آبادانی منطقه مکران قرار است چه آورده‌ای برای اقتصاد ایران داشته باشد؟ آن دسته مسائل اقتصاد ایران که می‌توانند از طریق پیشرفت و آبادانی مکران پاسخ بیابند، چیست و رویکردهای بنیادین و درست برای پرداختن به این مسائل با طرح چه پرسش‌هایی امکان‌ ظهور و بروز پیدا می‌کنند؟ ۷-وضعیت امروز اقتصاد و جامعه ایران از ژئوپلیتیک آن جدا نیست و بدون لحاظ‌کردن تَواَمان ژئوپلیتیک و ژئواکونومی ایران امروز، نمی‌توان نگاهی راهبردی به مکران داشت. سؤال بنیادین این است که حکمرانی و سیاست‌گذاری پیشرفت و آبادانی مکران باید چگونه و با طرح چه سؤالاتی به مسائل ژئوپلیتیک و ژئواکونومی مکران بپردازد؟ پیشرفت و آبادانی مکران چگونه با ضرورت‌های جانمایی ایران در جهان جدید همراه می‌شود، از آن تأثیر می‌پذیرد و بر آن تأثیر می‌گذارد؟ ۸-چگونه حکمرانی و سیاست‌گذاری پیشرفت و آبادانی مکران از مَسون توانایی‌های حکمرانسی و درس‌آموزی‌های صورت‌گرفته در چنددهه گذشته است؟ حکمرانی در ایران امروز چگونه می‌خواهد به این چالش بزرگ پاسخ دهد و از ظرفیت مکران برای ظرفیت‌سازی پیشرفت و آبادانی در دنیای جدید استفاده کند. این کار به معنای دادن پیام‌های روشن به جامعه ایرانی و جامعه جهانی (با حداقل برخی کشورها و قدرت‌ها) هم هست.

این‌ها هشت دسته پرسش بنیادینی هستند که گزارش حاضر، خواننده را به تأمل در آن‌ها فرامی‌خواند. مهم‌ترین مخاطب این گزارش، نظام حکمرانی و سیاست‌گذاران پیشرفت و آبادانی مکران است و بدیهی است که کارشناسان بوروکراسی، فعالان و تشکلهای بخش خصوصی و همه علاقه‌مندان به استفاده از ظرفیت مکران برای بهبود ایران امروز را هم دعوت می‌کند تا به پرسش‌ها و چالش‌های مطرح‌شده در این گزارش بپردازند.

ترویج فرهنگ دریایی ایرانیان

مردم ایران، به شدت خشکی‌گرا هستند و از دریا دوری می‌کنند. این یک رفتار مخرب است که تبلیغات چند صدساله استعماری خلق کرده است. گرایش ایرانیان به دریا اگر روی روال بود که اکنون کشور آبادتری داشتیم. مانند همه کشورهای پیشرفته از بنادر باشکوه برخوردار بودیم و درصد بالایی جمعیت ما در سواحل زندگی می‌کردند نه در دل خشکی و کویر. نقشه استعماری برای دوری از دریا کارساز بوده و اکنون فقط ترویج و مرمت فرهنگ دریاکرایی ایرانیان می‌تواند این نقشه را از میان بردارد.

گرایش مردم به سمت دریا، باید با هم‌خوایی و همراهی فرهنگی با فرهنگ دریا، فرهنگ ساحل‌نشینی و فرهنگ تغذیه دریایی همراه شود. چگونه می‌توان بدون فرهنگ‌سازی گسترده درصدی به جمعیت سواحل اضافه کرد؟ آیا خیال می‌کنند با واگذاری زمین، ساخت اسکله و بندر این اتفاق می‌افتد؟

بی‌توجهی به توسعه و ترویج فرهنگ دریایی ایرانیان، غفلتی بزرگ و زیانی انباشته است که جز با یک برنامه منسجم و اجرا

فعالیت‌های پراکنده

آن‌چه اکنون در حوزه دریایی ایران می‌گذرد، نخست نبود یک طرح جامع و سراسری برای فرهنگ‌سازی و دوم وجود برخی برنامه‌های روتین، موازی و پراکنده است.

برای مثال، نمایشگاه‌های دریایی به عنوان یکی از بخش‌های فرهنگ‌ساز، بدون ارتباط با یکدیگر، بدون برنامه مردمی و بدون هدف‌گذاری فرهنگ مانند قسارج می‌رویند و تمام می‌شوند. هیچ ربط و انسجامی بین آن‌ها نیست.

جشنواره‌هایی هم در حوزه دریارخ می‌دهد که همه بدون استثنا، جنبه محدود و محلی دارند؛ در حالی‌که فرهنگ عمومی دریایی باید کل ایرانیان را در بر بگیرد.

به دلیل نبود متولسی و برنامه خاص، صدا و سیما به عنوان مهم‌ترین و گسترده‌ترین ابزار فرهنگ‌ساز کشور، هرگز به‌طور منسجم به مقوله فرهنگ دریایی نپرداخته و حتا گاهی با نمایش فیلم‌هایی فرهنگ دریایی را تخریب کرده و آن را در سطح کاپیتان جک گنجشکه و دزدان دریایی پایین آورده است. در نهایت، آن‌چه طی چند دهه اخیر رخ ننداده فقط و فقط ترویج در هنگ دریایی کشور است. و چه عجب که بدون فرهنگ‌سازی از توسعه دریایی سسختن به میان می‌آید. مگر می‌شود؟

حاصل‌شده در وضع فعلی هم نمی‌توان دست یافت.

پرسش‌های بنیادین برای توسعه مکران

این متن حکمرانی و سیاست‌گذاری پیشرفت و آبادانی منطقه مکران را ترغیب می‌کند تا هشت سؤال بنیادین را پاسخ دهد و آنگاه به هرگونه ایده برای سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرا در این منطقه ببنیدشد. این هشت سؤال که با تفصیل و جزئیات بیشتری در متن تحلیل‌شده‌اند، به شرح زیر است:

۱-منطقه مکران قرار است خوابگاه، کارگاه یا زیستگاه باشد؟ این سه تفاوت‌های بنیادین بایددیگر دارند و درحالی‌که سیاست‌گذار همواره در پی ساختن زیستگاه بوده، اما ععده شواهد نشان می‌دهد در نهایت خوابگاه‌ها و کارگاه‌های ناپایدار با ظرفیت زیست‌پذیری پایین در ایران توسعه پیدا کرده‌اند.

۲-منطقه مکران قرار است میزبان چه نوع صناعی باشد؟ این صنایع قرار است چه نسبتی با مسائل واقعی اقتصاد ایران برقرار کنند؟

۳-پیشرفت و آبادانی در مکران قرار است حاوی چه پاسخی به تحولات اقتصادی روزافزون و فزاینده کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس باشد؟ و چه سهمی در تعادل اقتصادی و اجتماعی بین این دو منطقه ایفا کند؟ این پیشرفت و آبادانی قرار است چه پاسخی به انتظارات اجتماعی ایرانیان امروز بدهد که خود را با حاشیه جنوبی خلیج فارس مقایسه می‌کنند؟

۴-پیشرفت و آبادانی مکران قرار است با چه مدلی از حکمرانی اقتصادی صورت گیرد؟ آیا قرار است شاهد الگوی جدید و کارآمدی از حکمرانی اقتصادی باشیم که در صورت موفقیت به سایر مناطق کشور نیز تسری یابد، یا شاهد تکرار و تعمیم دادن الگوهای ناکارآمد و مشکل‌ساز حکمرانی اقتصادی فعلی به منطقه مکران باشیم؟

۵-حکمرانی و سیاست‌گذاری اقتصادی معطوف به دادن پاسخ‌های مناسب به سؤالات ۳، ۲ و ۴ با چه نوع (سیاست صنعتی) «تَواَمن می‌شود؟ اصلاً منظور از سیاست صنعتی در بستر

که در سودای استفاده از کریدور شمال-جنوب برای دسترسی به اروپا از مسیر ایران و روسیه است، نزدیکی دارد.

اگر از زاویه سیاست صنعتی و آورده‌های پیشرفت و آبادانی مکران برای اقتصاد ایران به‌موضوع نگاه کنیم، سوال بزرگ این است که مکران در چارچوب کدام سیاست صنعتی، با طراحی به منظور تولید کدام آورده برای اقتصاد ایران، قرار است به جانمایی مناسبی از ایران در نظم ژئوپلیتیک-ژئواکونومیک جدید کمک کند؛ به نحوی که در برداشتن موانع تحریمی هم تأثیر داشته باشد؟

در گزارش اخیر مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، چگونگی و ویژگی‌های الگوی توسعه مَکُران بررسی شده؛ مَکُران خوابگاه خواهد بود یا کارگاه و زیستگاه؟ پاسخ به این پرسش و پرسش‌های دیگر قبل از شروع سرمایه‌گذاری در مکران بسیار مهم است.

آنطور که پایگاه اطلاع‌رسانی اتاق ایران آنالیزن در مطلبی نوشته است؛ مجموعه‌ای از اسناد، طرح‌ها و برنامه‌ها هم برای

فصلنامه گروه توسعه – سهیل مرتضوی – سند «توسعه منطقه ساحلی مکران»، بیست‌ودوم مهرماه ۱۳۹۹ به

تصویب شورای عالی آمایش سرزمین رسیده و مدتی بعد برای اجرا ابلاغ شده است. سه‌سال بعد از آن در دی‌ماه ۱۴۰۲ معاون اول رئیس‌جمهور در شورای توسعه سواحل مکران از ضرورت توسعه این منطقه طبق یک نقشه و سند آمایش سرزمینی گفته است. کلیات طرح توسعه سواحل مکران در این جلسه بررسی شده و کلیات آن تصویب می‌شود. شواهد نشان می‌دهد حکمرانان و سیاست‌گذاران سال‌هاست که در پی استفاده از ظرفیت منطقه مکران هستند.

به گزارش روزنامه دریایی اقتصاد سرآمد، مکران تنها منطقه ایران از نظر دسترسی به اقیانوس است و از این جهت بیشترین قابلیت برای تعریف ایران در چارچوب نظم ژئواکونومیک دریایی را دارد. مکران همچنین به کریدورهایی که در جنوب ایران توسعه می‌یابند، به امارات‌عربی‌متحده، پاکستان که یکی از شرکای راهبردی چین در «ابتکار کمربند و جاده» است و هند

